

אֵשׁ תָּמִיד תּוֹקֵד עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכָּבֵּה:

אש המזבח או אש המנורה?

משיחת הרבי²⁶

'יקידות הרבה'

בתחילת פרשתנו מפרטת התורה את מצוות הבערת האש שעל גבי המזבח באופן רציף, תוך חזרה כמה פעמים על המושג 'יקידה', מהם למדים חז"ל אודות מספר מערכות-האש שהיו יוקדות על המזבח.

ספר ויקרא פרק ו

(א) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) צוּ אֶת אֶהֱרֹן וְאֶת בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תֹּרַת הָעֹלָה הוּא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלֵּילָה עַד הַבֶּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוֹקֵד בּוֹ: (ג) וְלִבְשׁ הַכֹּהֵן מְדוּ בַד וּמְכַנְסֵי בַד יִלְבַּשׁ עַל בְּשָׂרוֹ וְהָרִים אֶת הַדָּשָׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת הָעֹלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוּ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ: (ד) וּפָשַׁט אֶת בְּגָדָיו וְלִבְשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת הַדָּשָׁן אֶל מַחוּץ לַמִּחָנֶה אֶל מְקוֹם טְהוֹר: (ה) וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תּוֹקֵד בּוֹ לֹא תִכָּבֵּה וּבֵעֵר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֲצִים בְּבִקְרָה בְּבִקְרָה וְעֵרַף עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֻלְבֵי הַשְּׁלָמִים: [=וּמִסִּימַת]:

(ו) אֵשׁ תָּמִיד תּוֹקֵד עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכָּבֵּה:

רש"י על הפסוק:

(ו) אש תמיד – אש שנא' בה תמיד, היא שמדליקין בה את הנרות שנא' בה

להעלות נר תמיד, אף היא [= כלומר 'אש המנורה'] מעל המזבח החיצון תוקד
[= היינו, שאת נרות המנורה מדליקין מאש המזבח]:

מפרשי רש"י²⁷ מבארים בפשטות, שמטרתו לבאר את 'ייתורה' של תיבת "תמיד",
שהרי כבר הרחיב הכתוב בחיוב הבערת אש-המזבח בוקר וערב ללא הפסק, ודי היה לו
לכתוב "אש תוקד על המזבח לא תכבה" - "תמיד" למה לי?
לכן נאלץ לפרש שבא לרמוז על אש אחרת, היא אש המנורה שנקראת "נר תמיד"
שגם היא באה מאש המזבח.

ברם, עדיין דברי רש"י תמוהים:

ראשית, הלא כל הפרשה הזו עוסקת אך ורק ב'אש המזבח' לכל פרטיה ומערכותיה,
כיצד אפשר - ב'פשוטו של מקרא' - להוציא את התיבות "אש תמיד" מהקשרן ולומר
שהן רומזות ל'אש המנורה'²⁸!?

[ואם רק בכדי לבאר את 'ייתור' תיבת 'תמיד', היה לו לרש"י לבאר כ'אבן עזרא',
שבא הכתוב להוסיף בהדגשת ה'התמדה' של אש-המזבח ובלשון חיובית ולא רק
ב'שלילת-הכיבוי', שהרי "לא תכבה" יכול להתפרש כאיסור לכבותו, אבל אם כבתה
מאליה האם חייב להדליקה? לכן איצטריך "אש תמיד" בלשון של 'עשה' לחייב את
ה'התמדה', נמצא שאין הכרח לפרשה על 'אש המנורה'].

שנית, הלא רש"י עצמו פירש בפסוק הקודם, שגם תיבת "אש תמיד" מתייחסת
לאש המזבח:

רש"י על הפסוק:

(ה) והאש על המזבח תוקד בו - ריבה כאן יקידות הרבה, על מוקדה, ואש
המזבח תוקד בו, והאש על המזבח תוקד בו, אש תמיד תוקד על המזבח,
כולן נדרשו במס' יומא [דף כח] שנחלקו רבותינו במנין המערכות שהיו שם:

הרי שפסוק זה רומז לאחת מהמערכות שיקדו על המזבח, ולא כפי שמפרש עתה
שרומז על 'נרות המנורה'?

שלישית, הרי בפסוק זה עצמו פירש רש"י בסיפא דקרא בד"ה "לא תכבה":

לא תכבה - המכבה אש על המזבח עובר בשני לאוין:

27. באר מים חיים ומשכיל לדוד.

28. אמנם פירוש זה מופיע במדרשי חז"ל, אבל ידוע הכלל שרש"י מעתיק מדברי רז"ל רק את המתבקש
מ'פשוטו של מקרא'.

נמצא שרש"י סותר את עצמו לכאורה מרישא לסיפא, בבארו ש'אש תמיד' שבראש הפסוק רומז לאש המנורה, בעוד ש"לא תכבה" שבסופו מוסב על אש-המזבח!
אוצר החכמה

משמעות המושג 'תמיד'

תיבת 'תמיד' כבר ביאר רש"י תוכנה בפרשת המנורה בד"ה תמיד:

רש"י על הפסוק:

תמיד – כל לילה ולילה קרוי תמיד, כמו שאתה אומר (במדבר כח) עולת תמיד, ואינה אלא מיום ליום. וכן במנחת חביתין, נאמר (ויקרא ו) תמיד, ואינה אלא מחציתה בבוקר ומחציתה בערב. אבל תמיד האמור בלחם הפנים משבת לשבת הוא [=היינו 'לא הפסק' שהרי מיד שמוציאין הלחם הישן מכניסים את הלחם החדש]:

כלומר, המושג 'תמיד' איננו מחייב 'רצף בלתי פוסק', אלא פעמים משמעותו 'תדירות-קבועה' שעניינה 'התמדת-הקצב' ולא דווקא רצף.

נמצאת למד, שרש"י לשיטתיה, לא ניחא ליה לפרש שמה שכתב קרא "אש תמיד" בא להוסיף דגש בהתמדת האש, שהרי בביטוי "לא תכבה" שמשמעותו 'ללא הרף', מודגשת יותר 'רציפות הבעירה' של אש המזבח, כי הביטוי 'תמיד' יכול היה להתפרש גם 'הבערה-תדירה' של אש כל בוקר וכל ערב, אבל לא דווקא 'ללא הרף'... וא"כ לשם מה הוסיפה תורה את הביטוי "אש תמיד"?

לכן נאלץ רש"י להוציא תיבות אלו מהקשרן, ולפרשן כרמז ל'אש המנורה', שנאמר בה 'תמיד' [במשמעות 'תדירות קבועה'] שגם היא [מעל גבי] המזבח, תוקד...

המחלוקת במנין המערכות

לאור האמור, תתפרש גם האריכות בלשון רש"י אודות מנין המערכות שהיו על המזבח, כולל דיוקיה:

רש"י על הפסוק:

(ה) והאש על המזבח תוקד בו – ריבה כאן יקידות הרבה, על מוקדה, ואש המזבח תוקד בו, והאש על המזבח תוקד בו, אש תמיד תוקד על המזבח, כולן נדרשו במס' יומא [דף כח] שנחלקו רבותינו במנין המערכות שהיו שם:

1. לא הסתפק בהיגד הכללי ש"ריבה כאן יקידות הרבה" תוך הסתמכות על תלמיד

שיידע למנות בעצמו את מספר הביטויים של 'יקידה' המוזכרים כאן, אלא דאג לפרט את כל הפסוקים [כולל גם "אש תמיד תוקד"], וכי 'מניינא אתא לאשמועינן'?

2. היה יכול לפתוח **'ארבע'** יקידות נאמרו כאן' [ולפרט את ארבעת הכתובים] - לשם מה הוצרך בפתיחה הסתמית: 'ריבה כאן יקידות הרבה' **ולא נקב במניינן?**

3. לאחר כל האריכות והפירוט, ולאחר ההפנייה למסכת יומא, שם נדרשו כולן' - מוסיף רש"י **'שנחלקו רבותינו** במניין המערכות שהיו שם', למאי נפקא-מינה ההודעה שדבר זה נתון במחלוקת, להבנת פשט הכתוב?

אלא שרש"י רצה להדגיש שפירושו בד"ה הבא "אש תמיד", תלוי במחלוקת זו במניין המערכות:

כי בהשקפה ראשונה, מאחר וכל ה'יקידות' שריבה, נאמרו **'כאן'** [בפרשת מזבח], סביר להניח שכל **ארבעת** הפסוקים עוסקים ב'**אש המזבח**' [כולל הפסוק דידן "אש תמיד תוקד על המזבח"] ולפי דיעה זו ביומא, אין צורך לבאר את הפסוק הבא "אש תמיד!"

ואת הייתור של תיבת 'תמיד', ניאליץ לדחוק לפי מ"ד זה [שסובר שהיו על המזבח ארבע מערכות] כדעת האבן-עזרא, שבא להדגיש ביתר שאת את חיוב 'התמדת היקידה', או כבתו"כ שדורש כתוב זה לעניין אש המזבח: "תמיד - אף בשבת, אף בטומאה" או כדעת הרמב"ם²⁹ שבא לחייב על זה ב'עשה'.

ברם, בציינו למחלוקת רבותינו ב'יומא', כוונת רש"י להכין את ה'רקע' לביאור בד"ה **הבא אחריו**, שהרי לפי הדיעות האחרות ב'יומא' שדורשות רק **שני** פסוקים או **שלושה** למניין מערכות המזבח, לדידם, נותר הכתוב "אש תמיד" **מיותר**, לכן נאלץ רש"י להוציא כתוב זה מהקשרו, ולפרשו על 'אש המנורה' שקרוייה גם היא 'גר תמיד', שבא כתוב זה ללמדנו שהדלקתה צריכה גם היא להיות מ'אש המזבח'.

והוקשה לי: הרי למרות ההכרח האמור [ש'רש"י' לא תכבה' מדגיש את ה'תמידיות' יותר מהביטוי 'תמיד'], עדיין **רישא דקרא סותר לסיפא**, שהרי אם "אש תמיד תוקד" הכוונה ל'אש-המנורה', אזי בהכרח גם הסיפא "לא תכבה" מוסבת על 'אש המנורה'! **האמנם דולקת המנורה ללא הרף?!**

אמנם רישא דקרא עצמו, לא קשיא כיצד תתפרש על אש המנורה, שהרי רש"י מדייק ודורש מקרא זה ש'אש שנאמר בה תמיד' [היינו אש המנורה] גם היא מעל המזבח תוקד [היינו שאין מדובר כאן באש היוקדת על המזבח, אלא באש שמייבאים אותה [מהיכן?] מעל המזבח!]

29. רפ"ב מהל' תמידין ומוספין, וגם ספהמ"צ מ"ע כט.

אבל סיפא דקרא "לא תכבה", על-כרחך באש המזבח מדובר, כדפירש רש"י מפורשות, כיצד א"כ מתקשר סוף הפסוק מבחינה תחבירית עם תחילתו? תשובת תמיהה זו תתבאר אי"ה מתוך "יינה של תורה" שיבאר הרבי בסיום השיחה, וכדלקמן:

חקירת הגאון הרוגוצ'ובי

לפעמים, כאשר ישנם דינים המורכבים משני פרטים התלויים זה בזה, מתעוררת השאלה איזה משניהם הוא ה'סיבה', ואיזה מהם הוא ה'תוצאה'?

לדוגמה, חקירתו של הרוגוצ'ובי³⁰ אודות היחס בין הקרבת 'שתי הלחם' ובין 'היתר המנחות' הבאות מהתבואה ה'חדשה': האם העיקרון-המנחה הוא שמנחת 'שתי הלחם' חייבת להיות ראשונה לכל המנחות [כלומר, זה דין בהלכות 'שתי הלחם'], וכ'תוצאה' מכך אסור להקריב כל מנחה חדשה לפני? או שמא העיקרון הוא שאסור להקריב מנחה חדשה עד שלא 'יתיר' אותה קרבן 'שתי הלחם' [כלומר, זהו דין בהלכות 'מנחות'].

וההבדל בין שתי הגישות יהא:

אם עברו והקריבו מנחה אחרת לפני שהקריבו את 'שתי הלחם', אם העיקרון הוא **שהיא חייבת להיות 'ראשונה'**, הרי כבר במילא לא תוכל להיות ראשונה, אזי מותר להמשיך להקריב עוד מנחות, גם לפני 'שתי הלחם', אבל אם העיקרון הוא שאין להקריב שום מנחה עד ש'יתירו' אותה 'שתי הלחם', אזי גם אם עברו והקריבו מנחה אחת, אסור להקריב מנחה נוספת עד להבאת 'שתי הלחם' **שיתירוה**.

על דרך זו, אומר הרבי, יש לחקור בענייננו:

האם החיוב להדלקת אש המנורה מאש מזבח החיצון, הוא דין בהלכות המנורה, ששלהבתה חייבת להידלק מאש המזבח דווקא ולא מאש אחרת? או שמא זה דין במזבח, שאחד השימושים של 'אישו' הוא [מלבד שריפת הקרבנות, גם] שממנה ידליקו את אש המנורה?

וההבדל בין שתי הגישות:

אם מסיבה מסויימת אין אש המזבח זמינה עתה, [כגון: שחסר בנדבת העצים למערכה, ואש המזבח שבתה כרגע] - אם נאמר שזה דין במנורה, אזי נוצר מצב שא"א להדליק את המנורה, כי הדלקתה תלוייה באש המזבח דווקא. אבל אם נאמר שזה

30. ראה צפנת פענח הל' מתנות עניים [לה. ג. ואילך].

דין באש המזבח, הרי במידה והיא איננה זמינה, אין מניעה להדליק את המנורה מאש אחרת.

ע"ד ההלכה משמע, שזה דין המעכב באופן הדלקת המנורה שחייבת לבוא מאש המזבח:

³¹

רמב"ם - הלכות תמידין ומוספין פרק ג

(יג) נר מערבי שכבה אין מדליקין אותו אחר דשנונו אלא ממזבח החיצון אבל שאר הנרות כל נר שכבה מהן מדליקו מנר חבירו.

[השגת הראב"ד - נר מערבי א"א נראה מדבריו שהוא עיכוב לנר מערבי שלא להדליקו אלא ממזבח העולה. ואני אומר כשאמרו מצאו שכבה, מדשנו ומדליקין ממזבח העולה מפני שלא היה במנורה נר דולק שכבר הטיב את כולה, והתורה אמרה אש תמיד תוקד על המזבח, אש שיש לו תמיד לא יהא אלא ממזבח העולה שלא יביא ממזבח הפנימי ולא מבית הכירים אבל בזמן שיש נר דולק במנורה ומצא המערבי כבה מדליקו מן הדולק...]

³¹ ויצוין שהרמב"ם כותב הלכה זו בפ"ג העוסק בנושא המנורה ולא כתבו בפ"ב העוסק בדיני אש המזבח!

לא כן רש"י, מדבריו מוכח שזהו דין ב'מזבח', שהרי הוא משנה מסגנון חז"ל³¹ שאמרו: "אש תמיד שאמרתי לך [=כלומר, אש המנורה] לא תהא [=אסור שתהא מודלקת מאש אחרת] אלא בראשו של מזבח החיצון".

ורש"י שינה בלשונו:

רש"י על הפסוק:

(ו) אש תמיד - אש שנא' בה תמיד, היא שמדליקין בה את הנרות, שנא' בה להעלות נר תמיד, אף היא [= כלומר, נוסף על שאר הייקידות] שאש המזבח משמשת, גם הדלקת המנורה היא מתפקידי אש המזבח] מעל המזבח החיצון תוקד:

וכך גם משתמע מפשטות הכתובים, מזה שהתורה אמרה דין זה כאן במסגרת דיני אש המזבח ולא בפרשה העוסקת בהדלקת המנורה!

נמצא שלשיטת רש"י אין זו 'זכותה' של המנורה שמקבלת אורה מן המזבח, אלא זו 'זכותו' של המזבח ותפקידו לדאוג להדלקת המנורה [אף שבעקרון, אם אין אש המזבח זמינה, תיתכן הדלקת המנורה, בדיעבד, גם מאש אחרת].

ההוראה בעבודת האדם

כלי המשכן [והמקדש] נחלקים בכללות לשני סוגים: אלו שעמדו בפנים ההיכל [מזבח הפנימי, מנורה ושולחן], ואלו שעמדו מחוץ להיכל [מזבח החיצון].

אשר בעבודת האדם, שני אופני עבודה המה: העבודה עם עצמו ובתוך עצמו [בפנים], והעבודה על יהודי זולתו הנמצא בחוץ, וצריך לקרבו אל הקודש [כולל גם ענייניו הגשמיים שמחוץ לנשמתו, הדורשים בירור וזיכור].

הדלקת המנורה מסמלת את ענין לימוד התורה, כמ"ש "כי נר מצוה ותורה אור", וע"ז נאמר "להעלות נר תמיד" [שהרי חיוב לימוד התורה הוא תמידי, שלא כחיוב המצוות שתלוי בזמן ומקום].

עלול 'יושב האוהל' לטעון: מאחר וישנה אפשרות שאהיה 'מנורה דלוקה' ותורתי 'תאיר' בהיכל הקודש פנימה, מה לי להתעסק עם ענייני העולם להעלותם לקדושה, ומה לי וליהודי הנמצא מחוץ להיכל התורה?...

על כך באה ההוראה מפרשתנו:

הדלקתה של המנורה, באה מאש מזבח-החיצון, ואף שישנו מזבח הפנימי [הסמוך יותר אל המנורה], שהוא רומז לעבודה נעלית יותר של 'פנימיות הלב', הלא היא האהבה הטבעית המסותרת מצד הנפש האלקית [=כאהבת הבן אל האב, שאיננה 'סוערת' אלא 'לוחשת בחשאי' כגחלים הלוחשות על המזבח הפנימי], לא די בזה, אלא יש להדליקה דווקא מהאש של 'חיצוניות הלב' [מזבח-החיצון].

הכוונה - לאהבה הבאה מהתבוננות בנפלאות הטבע [חיצוניות-העולמות] באמצעות החכמה, בינה ודעת [חיצוניות-הנפש], שהיא ורק היא בכוחה להבעיר 'רשפי אש' סוערת של אהבה [כאהבת הרעיה אל דודה], השורפת את התאוות הבהמיות [כבשר הבהמות הנקרבות על המזבח החיצון].

דווקא אהבה מסוג זה, הסוחפת את הנפש הבהמית בבחינת 'בשני יצריך' היא הדוחפת את האוהב לעניין עוד יהודים, הנמצאים מחוץ להיכל התורה' ולקרוא להם שגם הם³² יאהבו את ה'.

וזה רומז לנו רש"י לשיטתו, שמאין תבוא ליהודי התעוררות ה'אור שבמנורה' אורה של תורה, מאותו להט של הנפש במזבח החיצון, שכל כולה של עבודה זו [של האש שעל גבי המזבח-החיצון] תכליתה ויעודה היא להביא לו את 'שלהבתה של תורה' בהיכל הישיבה.

32. ראה ספר החינוך מ"ע תיח 'אהבת השם': "ואמרו זכרונם-לברכה [שם] שזאת האהבה תחייב האדם לעורר בני אדם באהבתו לעבדו, כמו שמצינו באברהם...

כלומר חידוש בכיוון ההפכי, שבזכות התעסקות ב'פוצו מעיינותיך חוצה', ממנה תודלק בהיכל נשמתו פנימה אורה-האמיתי של תורה.

כמבואר ב'תורה אור' בתחילתו דף א, ב.

וכך הוא בכל ישראל ע"י שמתקן מעשיו שהם בכח המעשה בעשי' גשמיית בבחי' רגלים נעשה מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה. והנה להיות הדום לבחינת רגל שהוא בחינת כנסת ישראל דהיינו להגביה ולעלותה ממטה למעלה הוא ע"י בחי' הארץ שהם מצוות מעשיות וכללותן היא הצדקה, ועל זה נאמר צדקה תרומם גוי, תרומם ממטה למעלה.

עד כדי כך, שבעוד האש עדיין על המזבח בטרם הודלקה המנורה ממנה, כבר נקראת על שם 'אש התמיד' של המנורה, כי זו תכליתה של 'אש התפילה [מזבח החיצון] שממנה תודלק 'אש התורה' שבפנים...

אוצר החכמה

הערת העורך:

לאור הלקח שלמדנו משיחת הרבי, נוכל עתה לנסות להסביר את הקושיה דלעיל [כיצד מתחברים לפי רש"י, רישא דקרא "אש תמיד תוקד [מ]על המזבח" הרומז ל'אש המנורה' עם סיפא דקרא "לא תכבה" המוסב על 'אש המזבח'?

ואולי אפשר לומר, שהערוכה לתמידיות 'אש המזבח' בעבודת התפילה [קירוב לב הנפש הבהמית עם לב הנפש האלוקית], ובעבודת ה'קירוב' של לבן של ישראל לאביהן שבשמים [הקרבות] - היא כאשר ממנה מדליקים את אור התורה, כאשר 'קירוב הרחוקים' מעורר בנו את שלהבת התשוקה לדבוק באורה של תורה בהיכלנו פנימה, זוהי הערוכה ש'אש המזבח' תוקד תמיד והיא 'לא תכבה'...

אך אם לא נזכור תמיד שתכלית 'אש המזבח' [התפילה ומבצעי הקירוב] היא הגברת אור התורה בהיכלנו, עלולה גם אש המזבח לכבות חלילה, ודי למבין...

